

de palatalitat (cf. *esbarzelles*, *AlcM* < *les vergelles*), i ajudant-hi la influència d'*esbarzer*. Cf., encara, l'*esbes-selar d'AlcM*.

ESBARZER, cat. occidental BARÇA, arag. *barza*,⁵ mot d'origen incert, en tot cas pre-romà hispano-pirinenc i segurament no indoeuropeu; probabl. emparentat amb el gascó i llgd. meridional *baria* 'bardissa', i amb el cat. i cast. *BARDA* 'tanca, clos', generalment 'tanca espinosa' i el seu derivat *bardissa*; la nostra ter-¹⁰minació *-za* o *-ça* sembla ser la mateixa que la basco-ibèrica *-tza*, de caràcter collectiu (cf. el cast. *zarza* i el seu ètímon basc *sarzi-a*); la discrepància entre la *-z*-sonora dels nostres parlars orientals i la *-ç*-sorda dels occidentals no està aclarida: potser està relacionada¹⁵ amb una qualitat de l'africada *-tz*- basco-ibèrica discrepant de la romànica, o potser es relaciona amb la divergència entre la *-d-* de *barda* i la *-t-* de *baria*. □ 1.ª doc.: *barça*, S. XIII (A. de Vilanova); *barzer*, 1466 i potser ja 1370; *esbarzer*, 1803, però el verb *esbar-²⁰zerar* ja 1410.

El primer problema lingüístic¹ que es presenta és el de les tres variants consonàntiques *-rz-*, *-rç-* i *-tz-* en l'interior d'aquest mot. La tercera, però, és secundària i recent, merament balear: mallorquina i menor-²⁵quina: *batzers*, J. Rosselló, *Manyoc de Fr. Mall.*, 83; *batzer*, Guasp, *IdOr.* IX, 9; *badzè* AMAlcover, *BDLC* X, 61 (i altres cites en Spitzer, *LexikK*, 27); men. *abatzé*, Camps Merc. (*Folk.* II, 46), Ferrer Guinart (*Rond.*, p. XIX).

Però no és pas un cas únic allà de tal alteració de *-rz-*, i això s'encabeix dins el conjunt fonètic del tractament balear de *r*+consonant contínua (si bé en aquest cas hi ajudaria la dissimilació davant la *-r* final), que abasta fins a casos com *encatxojar-se* per *escarxojar-se* (*CARXOFA*, *BDLC* XIII); podríem dir que, així com tot *-rl-* passa a *-ll-*, també *-rz-* esdevé lògicament *zz*, el qual ha de passar a *tz*, tal com *s+s* passa a *ts* (*es sant* pron. *atsánt*). Hi hauria només un cas de la forma amb *tz*, en un doc. de Sant Celoni⁴⁰ de 1370, que ens dona un dels testimonis més antics del mot: «tota persona qui haje frontera en nengú altre camí -- haje tayllats romaguers e *batzers* e desades pedres» (*BABL* XII, 128), però essent absolut el seu isolament en els llocs i el temps (res més, fins a⁴⁵ *beczer*, *Damen.*, 1858),² no vacil·larem a mirar-lo com una mala lectura en lloc de *barzer*.

En canvi, la dualitat *rç/rz* és molt més antiga i fonamental. En línies generals podem dir que el mot es presenta amb sorda en tot el cat. occidental fins cap a la línia Segarra-Lleida-Garrigues; però la *-z-*, amb algunes excepcions valencianes,³ reprèn des de l'Ebre fins al Segura, i és també la forma que hem de pendre com a base del *batzer* balear i del *barja* o *barjàs* d'en-⁵⁰llà de l'Albera.

Caldrà que comencem per detallar i aclarir aquesta última variant. S'estén almenys a tot el Conflent i els Aspres: *bárzas* 'esbarzers de móres' a Ralleu, Arboçols, Estoer, Conat (també *zbarzàs*), *barzàs*, *-zásus*, a Vernet, Fillols, Conat, Caixàs, un *zbarzàs* a⁶⁰

Cameles (1959-60); «*esbarja* et mieux *barja* f. ronce; *barjàs* buisson épineux» (Jampy, *Canigó*, s. v.).⁴ Fora d'això només la tinc d'un punt del Berguedà, isoladament (*zbarzàs* Merlès, 1935). Ara bé això no és un canvi fonètic, ni deixa de ser aventurat despatxar-ho amb hipòtesis de data pre-romana —p. ex. una variant amplificada *-DIA-*—: potser per influència del parònim *abarjal*/ESBARJAL 'rododèndron', antiquíssim i estudiat en article a part, que si bé és una planta ben diferent i no espinosa, és també muntanyenca i em-⁵bardissada. El fet que en el nostre mot la variant amb *-rj-* només aparegui entorn del muntanyam Canigó-Berguedà, o sigui la terra del rododèndron, seria ben suggestiu en aquest sentit.

Desbrossat així el terreny, podem concretar-nos a la documentació i explicació de les dues variants bàsiques. Trobem *barzer* des del Receptari valencià de Micer Joan, any 1466: «esporga una romaguera que aja de lonch una braça, e sia talat tot lo *barzer*, exep-¹⁰tat que romangua la romaguera sola ---; tala la dita verga --- e liga-la ab un brot de romaguera, e meth-la dins lo *barzer*» (*BABL* VII, 436-7): és, doncs, més que una planta, un petit conjunt de mata espinosa, de la qual formen part la romaguera i algun altre element bardissenc. Cosa semblant en la primera documenta-¹⁵ció de la forma amb sorda: «la vinya --- apellada de Saladrell --- on havia una fita o terme en un *barser*» en el *Spill* de Castellbó, de 1518, fº 79r.

En la llengua literària moderna ha predominat for-²⁰tament la forma *esbarzer*. És ja la que registren Belv. i Lab. (1839, que ho escriuen amb *-s-*, però és sabut que així ho fan amb la sonora en tals casos). És ja l'escollida per Verdaguer: «De Canigó entre'ls cingles un xaragall se bada, / per *esbarzers*, y roques cayen-²⁵tes, aclucat, / on d'una a l'altra 'l foc, en gegantina arcada, / com l'alt pont del Diable, s'havia escamarlat» (*Atl.* I, p. 58); en el seu esborrall de 1867, el jove poeta havia usat el primitiu en un altre passatge: «com vera rosa, / esclatada entre *esbarzas*, a l'es-³⁰cumeig del riu» (I, 46b).⁵ Igualment en els prosistes del temps: «tant aviat surt de les pelades roques, com s'amaga entre *esbarzers* y broça», Pin i Soler; «el camí de la vida està sembrat d'argelagues y *esbarzers*», Vidal i Valenciano (cites *DBal.*).

D'on prové *es-*? «Sembla que pot explicar-se com una evolució de *al-* (cf. la forma *albarser*), article arà-³⁵bic», opina *AlcM*. No ho negaria del tot si això ho entenguéssim en el sentit d'un *al-* afegit (en total, o almenys pel que fa a la *-l-*), com sol fer-se tant en valencià, i també, menys sovint, a les Illes. Si fos in-⁴⁰sinuant un origen, no solament aràbic sinó fins mossàrab, no vacillo a negar-ho. Si es pensa en una addició morisca o en ambients perpetuadors d'aquest caràcter, es podria acceptar en part, com a factor que⁴⁵ hi contribuï.

Realment les formes com el menorquí *abatzer* i algunes de semblants notades a Terra Ferma, fan pensar en un anterior **arbarzer*. Però molt més que això pen-⁵⁰sarem en pròtesi, en aglutinació. En part es tractarà del cas tan freqüent de la *barsa* > *l'abarsa*, i de *e(l)s*